

EL Pla de l'Arc y los vestigios romanos. El arco de Cabanes

El Pla de l'Arc i els vestigis romans. L'arc de Cabanes

La vía Augusta que atraviesa nuestra comunidad de norte a sur, tuvo una enorme transcendencia en el desarrollo geopolítico, económico y cultural. Esta vía cruzaba el Pirineo por el Coll de Petrús, y bajaba por Barcelona hasta Tarragona y Tortosa, donde se cruzaba el Ebro por medio de barcas, y seguía por la costa pasando por Sagunto y Valencia hasta Cartagena. Es la llamada vía Augusta, en honor a Augusto, el cual regularizó la red de comunicaciones, mejorando las ya existentes en los años 8 y 2 a.C. Su trazado correspondía en líneas generales con la del viejo camino ibérico (Vía Heraclea), que los romanos ya utilizaron en la conquista de la península y también por sus correos en época republicana.

A lo largo de su recorrido nos ha dejado numerosos vestigios de tramos de calzadas, miliarios, mansiones, o monumentos honoríficos y funerarios. Desde el 2010 se está llevando a cabo desde la Conselleria d'Infraestructures, Territori i Medi Ambient un Plan de recuperació de la vía Augusta en la Comunitat Valenciana.

El Pla de l'Arc o Llano de Cabanes forma parte del corredor romano de Vilafamés-Sant Mateu-Tortosa, eje de comunicaciones que ha articulado la vida y la economía de la zona hasta la actualidad. Contamos con un elemento singular que nos proporciona un enclave visual y territorial del paisaje romano: el Arco de Cabanes. Frente al arco, excavaciones recientes han puesto al descubierto una villa romana, 30 metros de uno de los márgenes de la vía y parte del pavimento. En este paraje también se encontraron restos de dos miliarios que jalonaban la vía y que tenían una doble función: rendir homenaje a los magistrados que gobernaban y habían promovido las obras, y dar información útil al viajero (emplazamiento, millas, etc.). El miliario de la Pobra o del Camí Vell de Vilafamés, situado cerca de la carretera CV-160 a la entrada oeste de La Pobra Tornesa, se conserva aunque no completo en su emplazamiento original. Mientras que del miliario de la Font Seca, sólo se conservan fragmentos que fueron localizados frente al anterior.

Sin duda, el elemento más importante de la vía Augusta a su paso por la Comunitat Valenciana es el Arco de Cabanes. El Arco de Cabanes fue fita territorial en el período musulmán, “vía mayor”, es decir, límite de territorio en el siglo XIII, cruce de caminos al menos desde el siglo XVIII. Hasta 1873, el camino de Vistabella pasaba por debajo del monumento. Su relación con el territorio, con sus caminos, a lo largo de la historia es evidente. Mucho se ha polemizado sobre su función, pero los vestigios encontrados en la zona de una villa datada en época augusta apuntan a pensar que la villa debió ejercer un papel territorial, de estación, y permiten plantear que el Arco de Cabanes debió ser un monumento honorífico de carácter privado, levantado en las primeras décadas del siglo II.

La via Augusta, que travessa la nostra comunitat de nord a sud, va tindre una enorme transcendència en el desenvolupament geopolític, econòmic i cultural. Esta via creuava el Pirineu pel coll del Pertús i baixava per Barcelona fins a Tarragona i Tortosa, on es creuava l'Ebre per mitjà de barques, i seguia per la costa passant per Sagunt i València fins a Cartagena. És l'anomenada via Augusta, en honor d'August, que va regularitzar la xarxa de comunicacions i millorà les que ja hi havia els anys 8 i 2 a.C. El seu traçat corresponia, a grans trets, amb el del vell camí ibèric (la via Heraclea) que els romans ja van utilitzar en la conquesta de la península, com també els seus correus en època republicana.

Al llarg del seu recorregut ens ha deixat molts vestigis de trams de calzades, mil·liaris, mansions o monuments honorífics i funeraris. Des del 2010 es du a terme des de la Conselleria d'Infraestructures, Territori i Medi Ambient un pla de recuperació de la Via Augusta a la Comunitat Valenciana.

El Pla de l'Arc o Pla de Cabanes forma part del corredor romà de Vilafamés - Sant Mateu - Tortosa, eix de comunicacions que ha articulat la vida i l'economia de la zona fins a l'actualitat. Comptem amb un element singular que ens proporciona un enclavament visual i territorial del paisatge romà: l'arc de Cabanes. Davant de l'arc, excavacions recents han posat al descobert una vil·la romana, 30 metres d'un dels marges de la via i part del paviment. En este paratge també es van trobar restes de dos mil·liaris que jalonaven la via i que tenien una doble funció: retre homenatge als magistrats que governaven i havien promogut les obres i donar informació útil al viatger (emplaçament, milles, etc.). El mil·liari de la Pobra o del camí Vell de Vilafamés, situat prop de la carretera CV-160 a l'entrada oest de la Pobra Tornesa, es conserva encara que no complet en l'emplaçament original, mentre que del mil·liari de la Font Seca només es conserven fragments que es van localitzar davant de l'anterior.

Sens dubte, l'element més important de la via Augusta al seu pas per la Comunitat Valenciana és l'arc de Cabanes. L'arc de Cabanes va ser fita territorial en el període musulmà, “via major”, és a dir, límit de territori en el segle XIII, cruïlla de camins almenys des del segle XVIII. Fins a 1873, el camí de Vistabella passava per davall del monument. La seua relació amb el territori, amb els seus camins, al llarg de la història, és evident. S'ha polemitzat molt sobre la seua funció, però els vestigis trobats a la zona d'una vil·la datada en època augusta fan pensar que la vil·la degué exercir un paper territorial, d'estació, i permeten plantejar que l'arc de Cabanes degué ser un monument honorífic de caràcter privat, alçat en les primeres dècades del segle II.

Arco romano de Cabanes. Juan García. Fondo CDR.
Arc romà de Cabanes. Juan García. Fons CDR.

Miliario de la Pobla Tornesa. Juan García. Fondo CDR.
Mil·liari de la Pobla Tornesa. Juan García. Fons CDR.